

PSALMI
Ivan Matija Škarić

Biblioteka
BIBLICA CROATICA

Niz
PSALMI

Glavni urednik
Danijel Berković

Uredništvo
Danijel Berković, Nino Brozinčević

Preveo
Ivan Matija Škarić

Urednik ovog izdanja
Nino Brozinčević

Korektura
Nino Brozinčević i Monika Bajić

Prijelom
Filip Vacek

Dizajn naslovnice
Iva Đaković

Tisak
Cro Graf, Jablanovec

Izdavač
Biblijski institut Zagreb

Za izdavača
Ervin Budiselić

Godina izdanja
2025.

ISBN 978-953-8003-38-7

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001253831.

PSALMI

PRJEVOD

Ivan Matija Škarić

1859.

Biblijski institut - Centar biblijskih istraživanja

Hrvatski Psaltir

Psalmi su izraz javnog bogoštovlja i unutarnje pobožnosti, iskaz hvale i patnje, svjedočanstva života i smrti, egzistencijalni krik i smirenje duše. Već treći milenij bezbrojni čitatelji u njima nalaze odjeke svojih vlastitih lutanja i traženja, zbog čega su psalmi postali važan dio vjerske i kulturne baštine čovječanstva.

Psalmi su u hrvatski narod došli već u vrijeme Ćirila i Metoda, odnosno njihovih učenika, a otada su potvrđivali svoju prisutnost u nizu novih prijevoda. Postali su neizostavan dio molitve i umjetničkih djela te su utjecali na rad mnogih pjesnika, od Marka Marulića i Ivana Gundulića, preko Janka Polića Kamova i Miroslava Krležu, do Dražena Katunarića i Čede Antolića danas. Uglazbljeni psalmi pjevaju se svakodnevno u svim hrvatskim crkvama.

Hrvatska psaltirska baština sadrži brojne tekstove veoma visoke umjetničke vrijednosti te od široke kulturološke važnosti, a neki su od njih nedovoljno ili čak potpuno nepoznati javnosti, kako općoj, tako i stručnoj. Budući da je u današnje doba snažno oživio interes za biblijske tekstove, nakanili smo vratiti veliki dug vrijednim, a zanemarenim prevoditeljima.

Projekt *Hrvatski Psaltir* želi na jednom mjestu obuhvatiti hrvatske prijevode psalama radi upoznavanja stručne i šire javnosti s vrijednim tekstovima iz prošlosti, očuvanja hrvatske vjerske, književne i jezične baštine te posvješćivanja veze Gradišćanskih Hrvata s Domovinom. Time odajemo priznanje poslenicima koji nisu žalili truda i vremena da svojim suvremenicima prenesu ljepotu i važnost biblijskog teksta, ali želimo još nešto: njihove ćemo napore približiti današnjim i budućim čitateljima s nadom da će biti i više od čitatelja – da će biti molitelji i slavitelji.

UVODNA RIJEČ

Ivan Matija Škarić rodio se u Postirama na Braču 13. travnja 1793. g. u siromašnoj obitelji. Obitelj se bavila nadničarenjem što je mladoga Matiju odvelo u Split s namjerom da se obrazuje i ostvari ispunjeniji život od dotadašnjeg. Tamo je ušao u sjemenište gdje su ubrzo otkrili njegovu nadarenost. U samo tri godine završio je gimnazijsko obrazovanje s odličnim uspjehom te je od 1913. g. nastavio sa studijem bogoslovlja u Zadru. Nakon četiri redovite studijske godine zaredio se za svećenika 13. srpnja 1817. Potom predaje u Splitu, a 1824. odlazi u Beč na sveučilište Augustineum. Tamo već iste godine polaže ispit iz biblijskih znanosti, a do 1826. i ostale važne predmete poput moralke, pastorala, dogmatike, kanonskog prava i povijesti crkve. 20. travnja 1826. s izvrsnim je uspjehom položio završni rigoroz te je 2. svibnja promoviran u doktora teologije. Sam rektor Augustineuma Jakob Frint, prenijevši poruku papinskog nuncija u Beču, i ostalo nadležno osoblje ovog učilišta, potiču ga na prevođenje Svetoga pisma na „ilirički jezik”, a on na to pristaje.

U listopadu 1826. nekadašnje glagoljaško sjemenište Zmajević u Zadru, odlukom cara Franje I., pretvoreno je u „novo” nadbiskupsko sjemenište s latinskim jezikom kao službenim. I. M. Škarić navodi se kao jedan od prvih predavača na tom sjemeništu, a dodijeljeni su mu predmeti: Uvod u Stari zavjet, Biblijska arheologija, Hebrejski jezik, a podučava i ostale semitske jezike (arapski i sirijski). Nakon deset godina Škarić je imenovan zadarskim kanonikom, a u kasnijim je desetljećima postavljen na više položaja, da bi na koncu 1866. g. bio proglašen prepoštom metropolitanskog kaptola u Zadru. U Zadru je i umro 5. prosinca 1871. g. te je pokopan prvo u kaptolskoj grobnici, a kasnije je prenesen u grobnicu trećoredaca na Školjiću kod Preka na otoku Ugljanu.

O Škarićevu profesionalnom radu danas je malo poznato osim podataka koji se mogu naći u svega par znanstvenih radova i u njegovim vlastitim komentarima i predgovoru Svetoga pisma. Ukratko, Škarićev se profesionalni rad temelji na dva

poziva, jedan je predavački na sjemeništu, a drugi prevodilački. Spomenutim pismom papinskog nuncija koje je Škariću proslijedio rektor Augustineuma Jakob Frint, Škarić je pozvan da prevede Sveto pismo. On pristaje na prevođenje Svetog pisma na „ilirski” jezik koji je trebao biti „podoban da ga bez ikakve mučnosti razumi i istoko-, i jugo-, a s malo mučnostju i sive-ro-slavjanin”, pri tome misleći na narode unutar carstva. Jedini uvjet koji je postavio bio je „da posjeti Belgiju i ostale države, kao Grčku, Njemačku i Italiju radi uvida u njihove biblioteke”. Nakon što je prikupio dovoljno materijala, odlazi u Zadar i započinje s prevođenjem Svetoga pisma. Važno je napomenuti da je Škarićev prijevod temeljen na latinskom tekstu, ali Škarić je ujedno i prvi od hrvatskih prevoditelja koji je svoj prijevod temeljio ne samo na latinskom već i na „matičnim knjigama”, tj. usporedno se koristio hebrejskim i grčkim Starim zavjetom te grčkim Novim zavjetom, što je za ono vrijeme bilo neuobičajeno, barem na hrvatskom prostoru. Na prijevodu je radio dvadeset i sedam godina, a pri tom je surađivao s još sedam pisara.

Škarićev je prijevod drugi cjeloviti objavljeni prijevod Svetoga pisma na hrvatski jezik. K tome je prvi objavljeni hrvatski prijevod koji se ugledao na izvorne jezike, o čemu i sam svjedoči: „oznanjuje on [Škarić]: da je u onomu što spada na prinesenje (hteći priložiti-se potanko crkvenim naredbama) virno slidio latinsko prinesenje ali ne bez imati pred očima i matično pismo, toliko za moći lasnie, i bistrice iztumačiti ona mista, koja-su u latinskom prinesenju mutna, i zato mučna za iznaći u njima pravi razmak, koliko za dati gdi i gdi svoje i prinesenje i iztumačenje, i tako pod svakim obzirom dokazati istinitost božjih besidah.” Isto tako, Škarićev je prijevod prvi objavljeni hrvatski prijevod s komentarima. Od ukupnog teksta njegova prijevoda Svetoga pisma koji sadrži oko šest i pol tisuća stranica, dvije trećine su opsežni komentari, podnožne bilješke i popratni tekstovi. Komentari su doista iscrpni jer u njima nudi različita razmišljanja i donosi novi pogled na neka jezična pitanja, uz svoje stručne komentare u vezi s arheologijom, zemljopisom, kulturom i poviješću kako bi objasnio potrebni kontekst samoga

teksta Svetoga pisma. Upravo zbog ovako široko stručno popraćenog prijevoda Svetoga pisma, Škarićevo djelo ostaje i danas monumentalno i vrijedno za sva buduća istraživanja hrvatske biblijske terminologije i jezika uopće.

Jezik njegova prijevoda štokavskog je narječja, ali ikavskog izgovora. U ono vrijeme, dok se bavio prevođenjem, situacija po pitanju standardizacije hrvatskoga jezika nije još bila riješena. Naime, preporoditelji su se oslanjali pretežito na štokavsko narječje, ali jekavskog izgovora. S obzirom na to da su Škarićev, ali i Katančićev prijevod bili ikavskog izgovora, još su od 19. st. na neki način bili potisnuti zbog toga što je jekavski izgovor odabran kao standardni. Prvotno je Škarić pisao stilom latinice kojim su se služili dalmatinski pisci, te je kasnije na nagovor Ljudevita Gaja i ostalih iz Zagrebačke filološke škole prihvatio tzv. „gajicu” te se „služio [...] slovkam č, ć, š, ž”. Može se razumjeti njegov izbor štokavsko-ikavskog jer mu je taj idiom ipak bio urođen samim time što „se on [Škarić] rodio i bio odgajan u mistima ovoga izgovora, bilo mu je lasnie izreći svoje namišalje svojim nego tujima izgovorima”. Po pitanju samog leksika, Škarić je uvijek svjesno i savjesno ustrajao pri upotrebi izvornih hrvatskih riječi na čemu su mu bili zahvalni i suvremeni prevoditelji i urednici koji su radili na prijevodu „Zagrebačke Biblije”.

Škarićev prijevod Svetoga pisma tiskan je od 1858. do 1861. godine. Sam car Franjo I. osobno mu je dozvolio i stavio na raspolaganje carsku tiskaru u Beču sa svim potrebnim materijalima. Proces je trajao četiri godine, a Škarić je osobno nadgledao cijeli proces tiskanja. Tekst se sastojao od sedamdeset sveščića koji su u konačnici raspoređeni u dvanaest glavnih svezaka. Svaki je svezak posvećen nekoj velikoj ličnosti poput J. J. Strosmmayera, Jurja Haulika i dr. Neposredno nakon izlaska iz tiska, oko šezdesetak kako katoličkih tako i svih pravoslavnih biskupija u carstvu pretplatile su se na taj novi prijevod, što svjedoči o njegovoj onovremenoj popularnosti.

Budući da je ovaj Škarićev prijevod do danas ostao na marginama znanstvenog istraživanja, ovim se pretiskom njegova prijevoda psalama (peti svezak tiskan 1859. g., posvećen nad-

biskupu „materogradske Koločko-Bačke crkve”) nastoji njegov vrijedan rad približiti široj javnosti, kako laicima tako i stručnjacima. Zbog tehničkih razloga, u ovom su pretisku psalama izostavljeni kritički aparat, komentari i sav popratni tekst, a redni brojevi psalama napisani su brojkom umjesto riječju. S druge strane, Škarićev tekst psalama predstavljen je u svom izvornom i nepromijenjenom obliku, ali prilagođen modernoj ortografiji, te svaka možebitna pogreška odražava ondašnji pristup prevodenju, jer i sam prevoditelj nije uvijek bio dosljedan (kao i većina srodnih pisaca prve polovice 19. st.).

Škarićev je prijevod Svetoga pisma velik i jedinstven doprinos hrvatskom povijesnom biblijskom prevodilaštvu te se ovim pretiskom knjige psalama odaje počast ovom velikanu hrvatske biblijske i kršćanske tradicije.

Psalmi

KNJIGA PRVA

Spivanje 1.

- ¹ Blago onomu, koj nije otišao u više opakih,
niti se je zadržavao u putu grišnikah,
niti je seo na kužno sidalište;
- ² Nego koj u Jehovinu zakonu ima svoju nasladu,
i koj njegov zakon promišlja dan i noć.
- ³ On će biti kakono stablo usadjeno pokraj potoka vode,
koje će davati svoj plod na svoje vrime,
i njegovo listje neće odpadsti,
i sve što on bude učinio izaći će mu srićno.
- ⁴ Neće tako, ne, neće tako biti opaki,
nego će (*oni biti*) kakono prah,
koj vitar odnaša s lica zemlje.
- ⁵ I zato opaki neće obstati u sudu,
ni grešnici u skupštini pravednih.
- ⁶ Jer Bog poznaje put pravednih,
a put nepravednih vodi k izgubljenju.

Spivanje 2.

- ¹ Zašto se nabuniše narodi?
Zašto puci izmisliš stvari izprazne?
- ² Podigoše se zemaljski kralji,
i oblastnici se skupiše ujedno proti Jehovi,
i proti njegovomu pomazaniku.
- ³ Razkidajmo njihove uze,
i odbacimo od sebe njihov jaram.
- ⁴ Oni, koj pribiva na nebesih, posmihuje se na njih;
Gospodin se njimi podruguje.
- ⁵ Tada će on u svojoj srditosti
obratiti proti njim svoju besidu,
on će ih smesti u svojem gnjivu.
- ⁶ Ja bo sam od njega postavljen
za kralja na Sionu, njegovoj svetoj gori,
i pripovidam njegove zapovidi.
- ⁷ Jehova mi je rekao:
ti si moj sin, ja sam te danas rodio.
- ⁸ Prosi od mene,
i ja ću ti dati narode za tvoje baštinstvo,
i zemaljske kralje za tvoje posidovanje.
- ⁹ Ti ćeš ih vladati gvozdenom šibikom,
ti ćeš ih satrti kakono lončarski sud.
- ¹⁰ Sada dakle vi kralji razumite;
uvižbajte se vi, koji sudite na svitu.
- ¹¹ Služite Jehovi u strahu,
i klikujte mu s predanjem.
- ¹² Primite uvižbanje,
da se počem nerazsrdi Gospodin,
i da vi nepoginete, nebudući na pravom putu.
- ¹³ Jer ako se do mala upali njegov gnjiv,
blago onim, koji stavljaju svoje pouzdanje u njega.

Spivanje 3.

- ¹ *Spivanje Davidovo,*
(složeno) kad on bižaše
izprid Abšaloma svojega sina.
- ² Koliko su se, Jehova,
 uzmnožali moji neprijatelji!
 Velika li je množ onih,
 koji se podigoše proti meni!
- ³ Mnogi govore o mojoj duši:
 nije za njega shranjenja kod njegova Boga. *Selah.*
- ⁴ Ali si ti, Jehova, moj branitelj, ti si moja slava,
 ti si oni, koj dižeš uzgor moju glavu.
- ⁵ Ja biah svojim glasom zavapio k Jehovi,
 i on me je uslišao sa svoje svete gore. *Selah.*
- ⁶ Ja biah legao spavati,
 ja biah spavao, i biah ustao,
 jer me je branio Jehova.
- ⁷ Ja se nestrašim izprid tisućah puka,
 koj bi me obkolišio.
 Ustani, Jehova,
 shrani me ti, moj Bože!
- ⁸ Ti bo si porazio sve one,
 koji bihu moji protivnici bez uzroka;
 ti si grišnikom skršio zube.
- ⁹ Kod Jehove je shranjenje.
 Neka tvoj blagoslov sajde svrhu tvojega puka. *Selah.*

Spivanje 4.

- ¹ *Uredniku. Za brenčulju. Spivanje Davidovo.*
- ² Kad ja biah vapiro,
 ti si me, Bože moje pravednosti, uslišao;
 ti si me iz tisnoga mesta izveo na prostrano.
 Smiluj mi se, i uslišaj moju molitvu.
- ³ Dokle ćete vi, čovičji sinovi, biti otvrdnuta srдца?
 Zašto hlepitate za izpraznostju, i išćete laž? *Selah.*
- ⁴ Znajte, da je Jehova čudnovato uzveličao svoga
 posvetjenoga;
 Jehova će me uslišati kad budem k njemu vapiro.
- ⁵ Ako ste razsrdjeni, nemojte grišiti;
 od onoga što rekoste u svojem srđeu,
 pokajte se u svojih ložnicah. *Selah.*
- ⁶ Prikažujte posvetilišta pravednosti,
 i ufajte u Jehovu.
 Mnogi govore: tko će učiniti da vidimo dobra?
- ⁷ Pokazala se je, Jehova, sjajnost tvojega lica svrhu nas;
 ti si našem srđeu udahnuo veselje,
- ⁸ (*Veće*) od plodovah pšenice, vina, i ulja u izobilju.
- ⁹ Ja s time u miru spavam i počivam;
- ¹⁰ Jer si me ti, Jehova, osobitim načinom utvrdio u ufanju.

Spivanje 5.

- ¹ *Uredniku. Za svirale. Spivanje Davidovo.*
- ² Primi, Jehova, svojim ušima moje beside,
 pomni na moj vapaj.
- ³ Usliši glas mojega moljenja ti,
 moj kralju, i moj Bože!
- ⁴ Jer ja tebe molim.
 Usliši, Jehova, moj glas jutrom,